

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Framtidas klimaløsninger for et bærekraftig landbruk

Landbrukskonferansen i Trøndelag, 05.04.2022

Spesialrådgiver Arne Bardalen, NIBIO

Foto: Yngve Rekdal, NIBIO

Kan vi i Norge forestille oss en situasjon uten matsikkerhet?

Er det tenkelig at hyllene tømmes?

Det utenkelige er ikke lenger utenkelig

Bærekraftig matsystem er mer enn lave utslipp av klimagasser

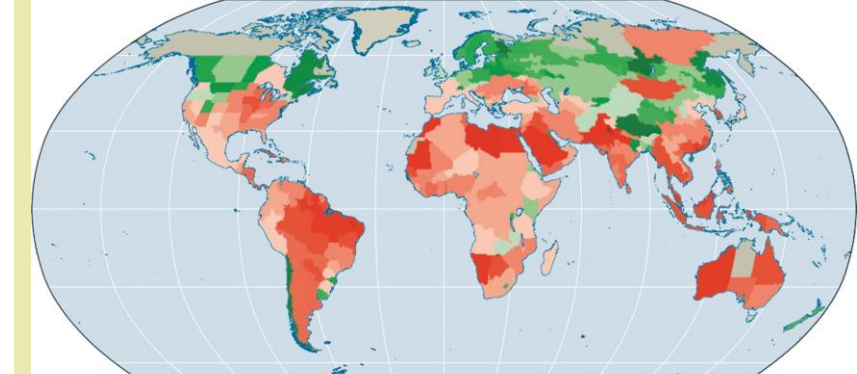
Global Wheat Price - USD per Ton

Balanseøvelsen blir mer krevende

Jordbruk og bærekraft i nye krisetider

1. Øke bærekraftig produksjon av mat og annen biomasse
2. Klimatilpasse landbruk og samfunn
3. Redusere utslipp og øke opptak av CO₂ og lagring av C
4. Forstå og håndtere usikkerhet, klimarisiko og annen risiko i matsystemet

Matsystemer som ikke gir oss matsikkerhet er ikke bærekraftige!

Når alle, til enhver tid, har fysisk og økonomisk tilgang til nok, trygg og næringsrik mat, som dekker deres ernæringsmessige behov og matpreferanser slik at de kan leve et aktivt og sunt liv

Globalt: Økende mat-usikkerhet

Norge: Eksponeres for økende nasjonal og grenseoverskridende matsikkerhetsrisiko

Food and Agriculture
Organization of the
United Nations

2021

THE STATE OF
**FOOD AND
AGRICULTURE**

MAKING AGRIFOOD SYSTEMS
MORE RESILIENT TO SHOCKS
AND STRESSES

Bærekraftige matsystemer forutsetter også:

Stabil produksjon

Matvareberedskap: *Samfunnets evne til å iverksette tiltak ved ubalanse eller kriser i matsystemet og verdikjedene for mat, produksjons- og tilbudssvikt, etterspørselssjokk eller svikt i logistikksystemene*

Resiliens: *Matsystemets evne til å motstå og/eller gjenopprette en normaltilstand etter kraftige forstyrrelser, stress og sjokk, eller evne til reorientering hvis forstyrrelsen gjør det nødvendig å endre systemer*

IPCC 6 hovedrapport, WG1,2 og 3, gradvise endringer og hyppigere ekstremere, økt sårbarhet, tilpasningsbehov og utslippsreduksjoner

ipcc
INTERGOVERNMENTAL PANEL ON climate change

Climate Change 2021

The Physical Science Basis

Summary for Policymakers

Working Group I Contribution to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change

WMO UNEP

INTERGOVERNMENTAL PANEL ON climate change

Climate Change 2022

Impacts, Adaptation and Vulnerability

Summary for Policymakers

Working Group II contribution to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change

WMO UNEP

ipcc

REPORTS SYNTHESIS REPORT WORKING GROUPS ACTIVITIES NEWS CALENDAR

FOLLOW SHARE

AR6 Climate Change 2022: Mitigation of Climate Change

REPORT

The Working Group III contribution to the Sixth Assessment Report

LEARN MORE AUTHORS

Report

The IPCC is currently preparing its Sixth Assessment Report (AR6). During this cycle, the Panel has produced three Special Reports, a Methodology Report on national greenhouse gas inventories and is now working on the Sixth Assessment Report (AR6). More information on the sixth assessment cycle is available [here](#).

The Sixth Assessment Report consists of contributions from each of the three IPCC Working Groups and a Synthesis Report (SYR), which integrates the Working Group contributions and the Special Reports produced in the cycle.

The meeting to draft the outline of the Sixth Assessment Report (AR6) took place in Addis Ababa (Ethiopia) in May 2017. The draft outlines were approved by the 46th Session of the Panel in September 2017.

The First-Order Draft of the Working Group III contribution to AR6 underwent an expert review from 29 April – 23 June 2019. The Second-Order Draft was reviewed by experts and governments from 18 January to 14 March 2021 ([Read more](#)). The Final Government Distribution of the final draft of the report and Government Review of the Summary for Policymakers took place from 29 November 2021 to 30 January 2022.

The Working Group III contribution to the Sixth Assessment Report will be considered by the Panel from 21 March to 1 April 2022.

Approved outline to the Working Group III contribution to the Sixth Assessment Report

List of Authors

Timeline for the Working Group III contribution to the Sixth Assessment Report (Subject to revision)

IPCC Calendar

Mer enn klima påvirker matsikkerheten og matsystemenes bærekraft

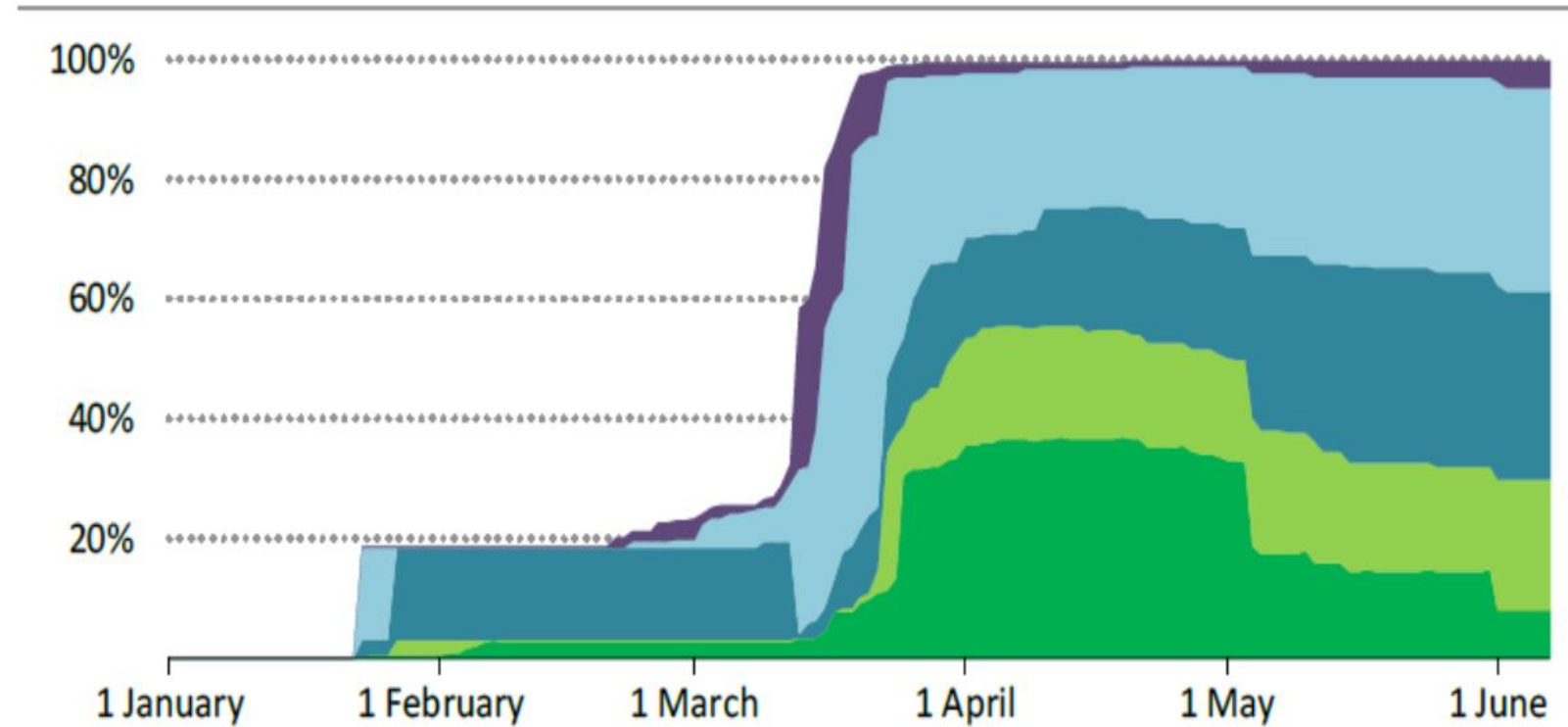
- Klima – på vei mot 2,7 grader
- Natur – artene dør,
- Mat – flere sulter
- Ulikhet og fattigdom
- Vann – tørke og tørst
- Energi
- Cyberkrim
- Innsatsfaktorer, produksjons- og logistikksvikt
- **Krig**, geopolitisk usikkerhet og spenning øker
- **Resistens**, antibiotika, plantevern, ugras
- Pandemier

Plutselige hendelser skaper tilbudssvikt, etterspørselssjokk og logistikkbrist

Ubalanse oppstår raskt i markeder, matsystemer og forsyningskjeder

Kriser kommer fort i vår tid

Globale tiltak i pandemiens første fase

- Full lockdown
- Partial lockdown
- Non-essential businesses closed
- Schools and universities closed
- Ban on public gatherings

Matsikkerhet

Matsikkerheten er robust

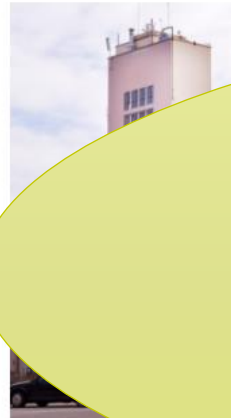
– Blir ikke overrasket om én kurv jordbær koster nesten 100 kroner i år

Covid-19-pandemien viste hvor uforberedt samfunnet er når selv en varslet hendelse oppstår. Samfunnet hadde ikke beredskapsplaner og lager av samfunnsviktige forsyninger som stod i forhold til krisens omfang. Det oppstod også uro knyttet til sårbarhet i logistikk-systemene for matforsyning.

Koronaepidemien skaper usikkerhet for matsikkerheten. Trygve Vedum ber regjeringen ta grep for å øke statens matbuffer. Finner ingen grunn til uro.

Det er mindre krav om å gjenåpning av det fra Landbruksdepartementet kan skjedd iverksette sin

Oppdatert 1. mai 2020

BUFFER: Usikkerhet rundt... annet Senterpartiet for. Dette bildet er tatt av THOMAS BRUN / NTB SCANPIX

Etnestad sier til Nationen... de ha startet med såing. Produksjon med maskiner ser han for

European Commission, november 2021:
«COVID-19-krisen var en vekker for de som mente alvorlige forsyningsutfordringer for mat i butikker i EU var utenkelig»

EU Commission tar matsikkerhet og forsyningsberedskap på alvor:

- EU vil trappe opp sin koordinering av en felles europeisk reaksjon på matkriser
- EU kommisjonen vedtok 12.11.2021 en beredskapsplan for matforsyning og matsikkerhet i krisetider
- EU oppretter European Food Security Crisis preparedness and response Mechanism (EFSCM)

EU og Farm to Fork: fra pandemi til krig EUs landbrukskommisjonærer fikk nye tanker

Home / News / Agrifood / Sustainable food systems / Food security is no longer an issue in the EU, says Commissioner

Food security is no longer an issue in the EU, says Commissioner

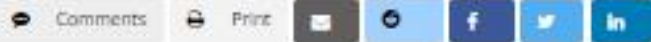
By Gerardo Fortuna | EURACTIV.com

📅 23. jun. 2020 (updated: 📅 7. jul. 2020)

Mars 2020

The COVID-19 pandemic has shown the resilience of the EU food supply, said Virginijus Sinkevičius [VIDAL-EP]

Environment Commissioner Virginijus Sinkevičius has cast doubt on the long-standing primacy of food security over environmental aspects in the current EU food system, suggesting that traditional concerns might give way to issues like climate change, sustainability, or biodiversity.

"If food security is in danger, then we need to have another look at the objectives of the Farm to Fork strategy and correct them," says EU agriculture commissioner @jwojc after a special meeting with EU ministers in the wake of the crisis in Ukraine

Mars 2022

EUR

CEMA

EHPM

EU Sp

FEDIC

UNES

Pop

Firilar

Ekspertintervjuet: – Krigen viser hvor sårbart matsystemet er

Ukraina-krigen kommer på toppen av klimakrise, naturkrise, energikrise, gjødselkrise og pandemi. – Global matkrise er ikke lenger utenkelig, og den kan også ramme den rike, vestlige verden, sier spesialrådgiver i NIBIO Arne Bardalen.

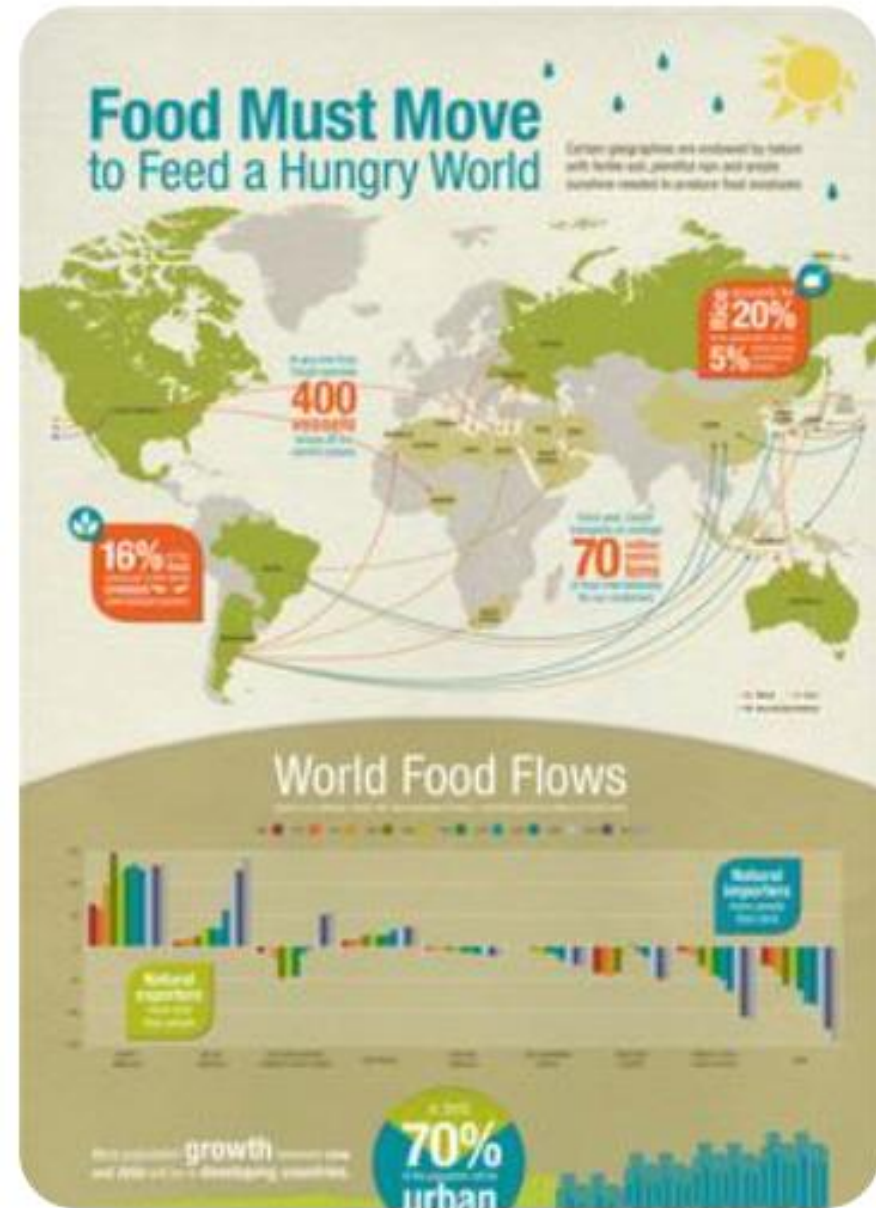
Reality: it's not only families in Ukraine impacted by this war. Ukrainian farmers harvested enough to feed their country **and** 400Mill people globally

Og så kom krigen....

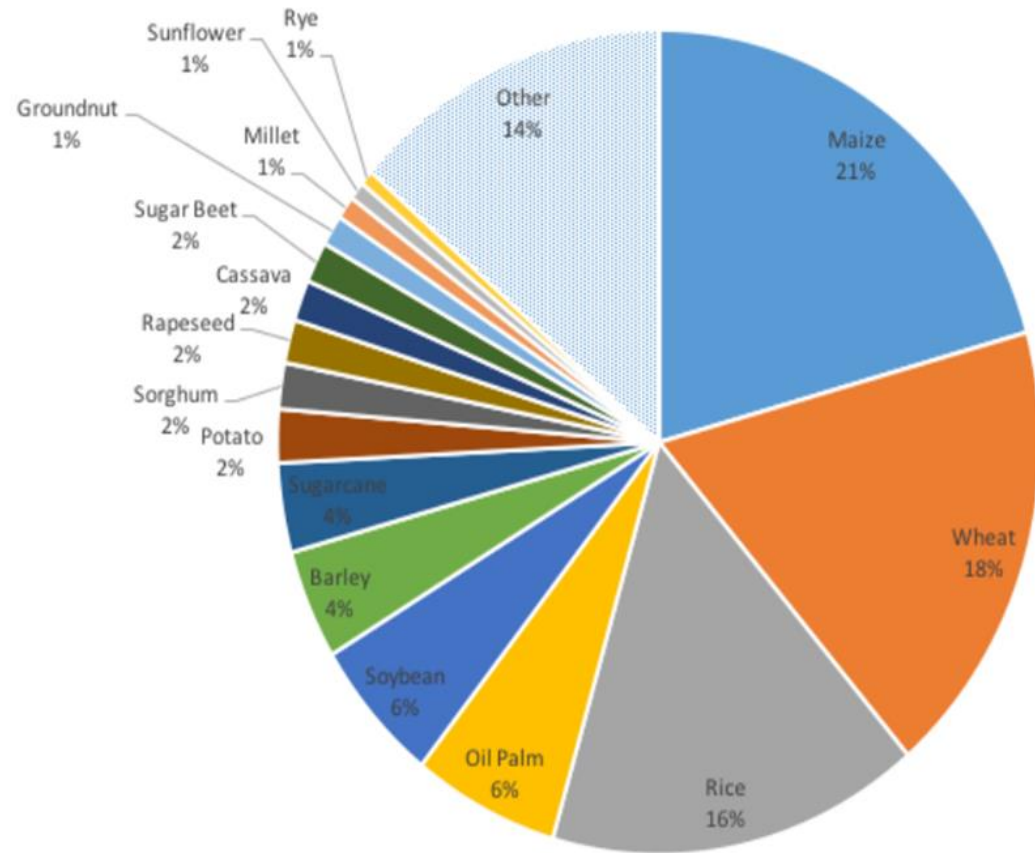
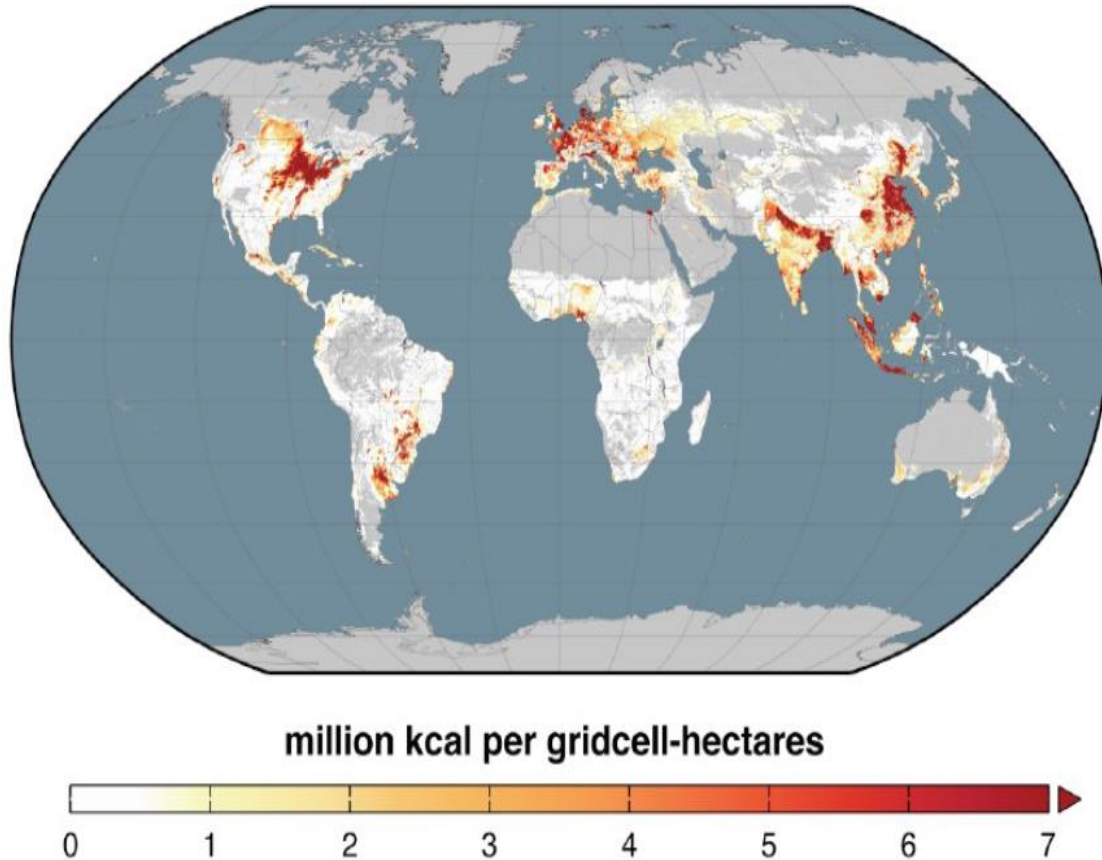
Vi var kanskje ikke så godt forberedt på den heller?

Norges matsikkerhet hviler på 3 pilarer:

1. Kontinuerlig, **stabil produksjon** av mat- og fôrvarer – mestring av utfordringer
2. Ivaretagelse av **produksjonsgrunnlaget**
  - a) Arealene – jordsmonnets produktivitet
  - b) Vannressursene – kvalitet og mengde
  - c) Planter og dyr – de genetiske ressursene
3. **Velfungerende handelssystemer**

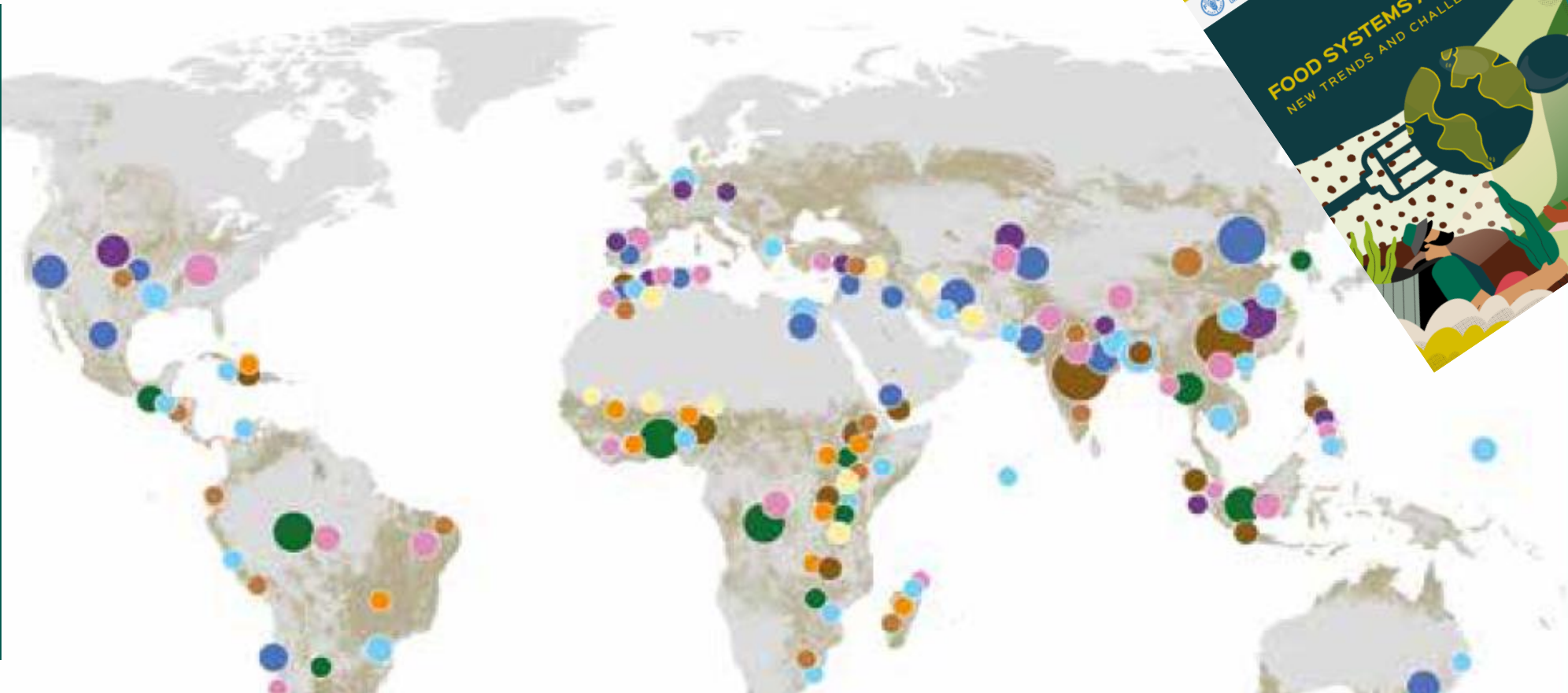

Geografisk óg genetisk konsentrasjon av kaloriproduksjonen

IPPC: Økende sannsynlighet for at klimaendringene **kan** skape **samtidige klimasjokk** i viktige globale matproduksjonsområder

Risiko i global matproduksjon – 98% fra landjorda

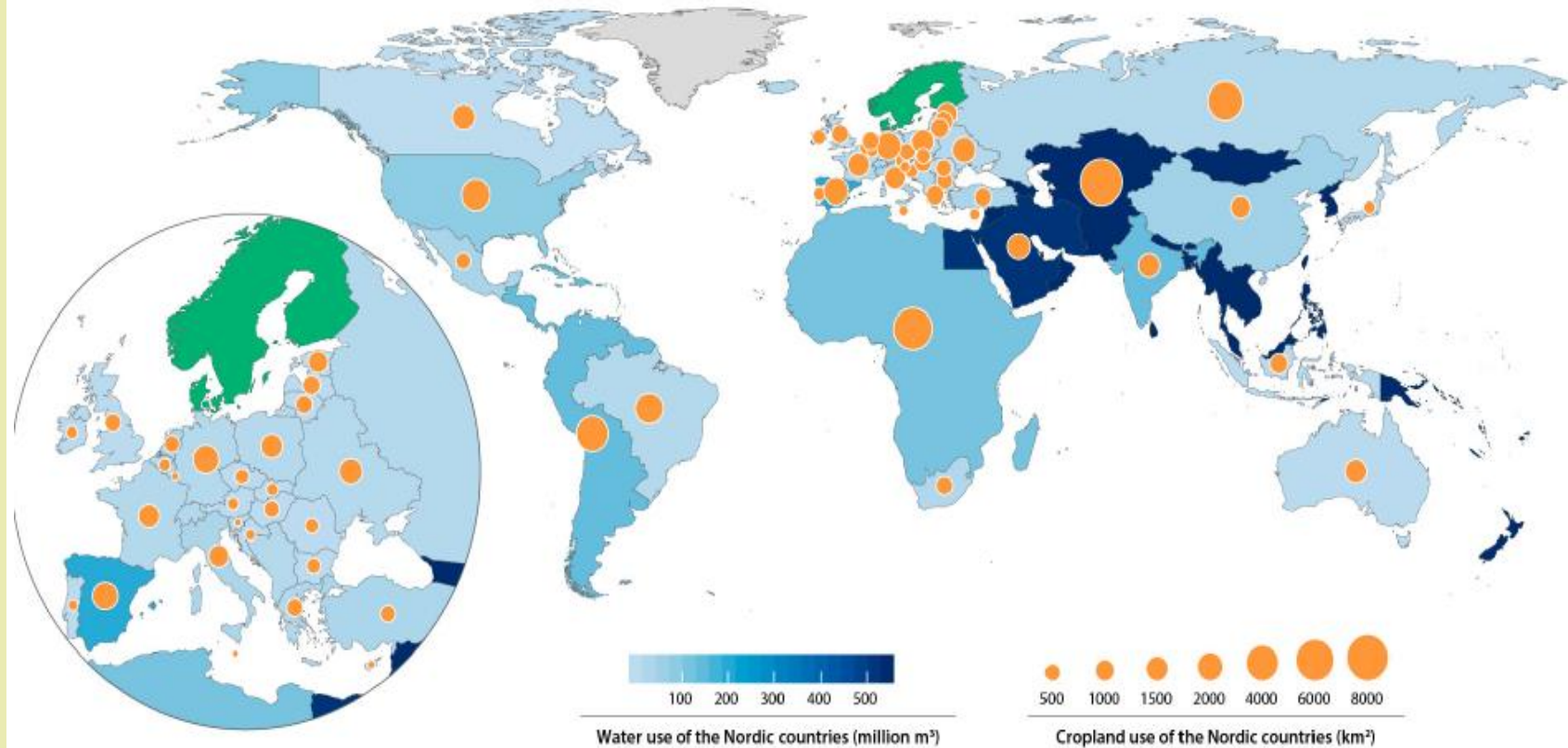

Ressursforvaltningen der maten produseres og folk flest lever er ikke bærekraftig og øker truslene mot matsikkerheten

Bærekraftig matkonsum i Norden?

- 50% av åkerjord til produksjon for nordiske matkonsum er lokalisert utenfor Norden
- 90% av vannforbruk til vanning skjer utenfor Norge
- Ca 54% av klimagassutslippene knytte til det nordiske matforbruket skjer utenfor Norden

Nordisk matkonsum: Fotavtrykk og risikoeksponering i andre land

Store kornprodusenter eksporterer klimarisiko til mange land RCP 8.5 2070-2090

SEI Stockholm Environment Institute

Climate change, trade, and global food security

A global assessment of transboundary climate risks in agricultural commodity flows

SEI report
September 2021

Kevin M. Adams¹
Magnus Bensch²
Simon Croft³
Sebastian Sadownik⁴

¹ Stockholm Environment Institute, Stockholm, Sweden
² London School of Economics and Political Science, London, UK
³ Institute of Economics and Statistics, University of York, UK
⁴ Food Security Studies, Berlin, Germany

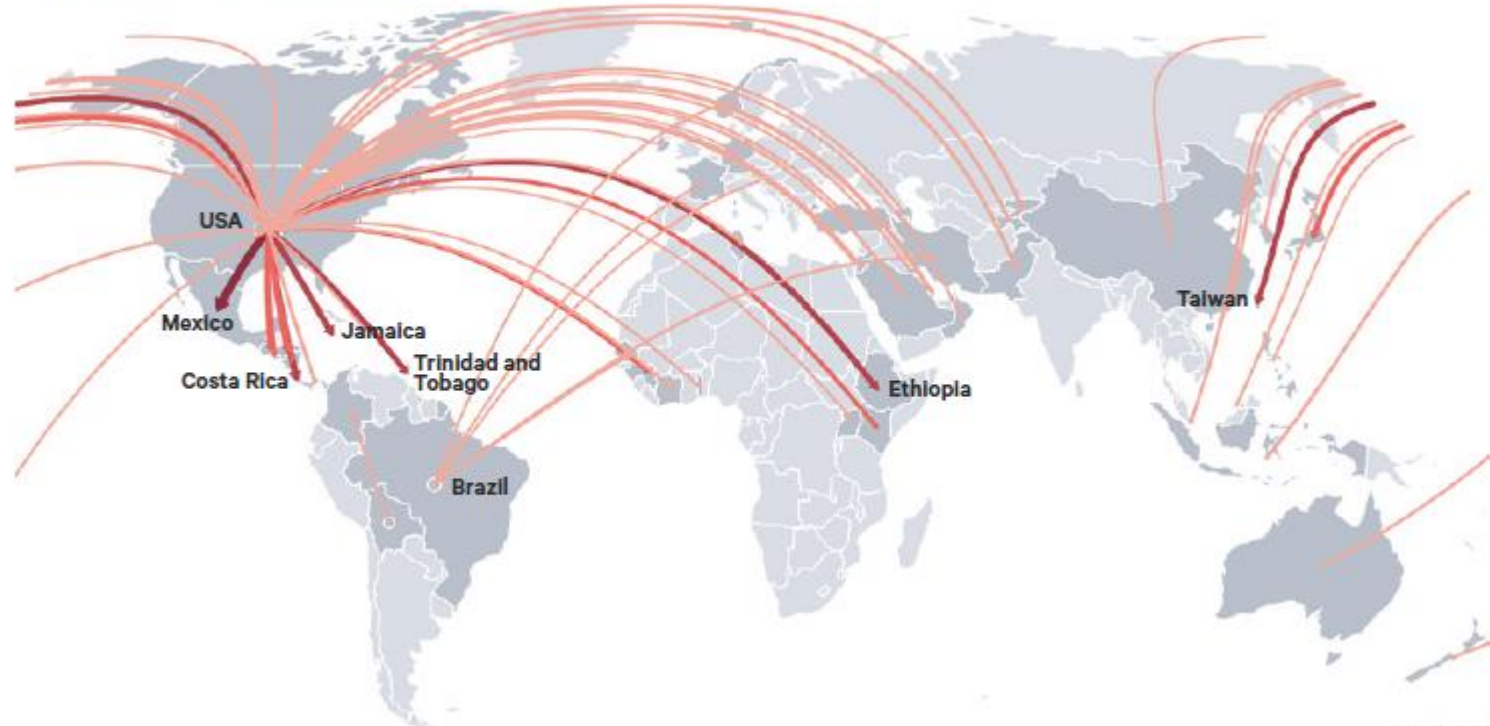

Stockholm Environmental Institute rapport 2021
Klimarisiko krysser grenser

Figure 9. Top global exporters of risk for rice

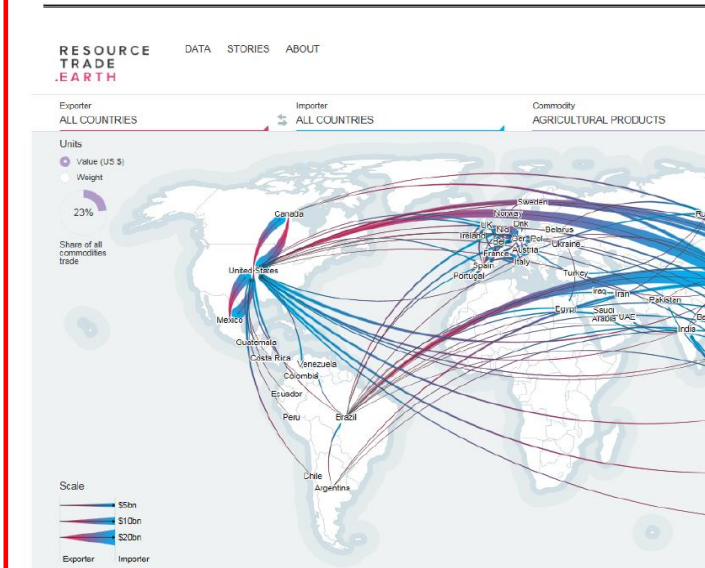

Figure 13. Top 50 high-risk bilateral trade relationships for soy

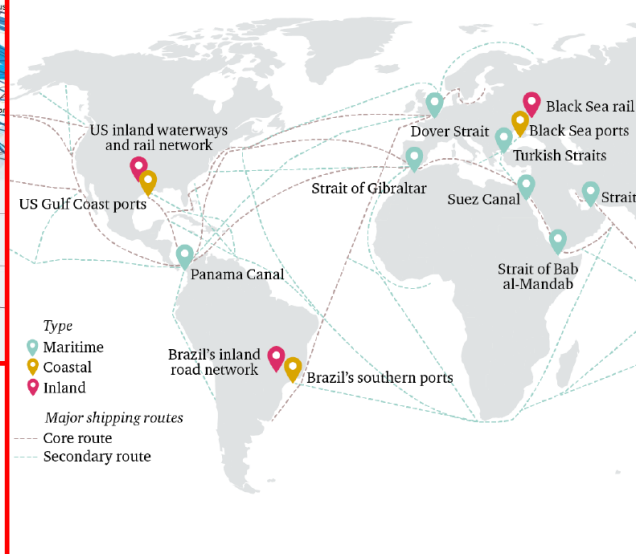
Handel går bra når logistikken fungerer

Sterk økning i global matvarehandel
Få land er de store leverandørene

Transportruter og infrastruktur er sårbare elementer i det globale matsystemet

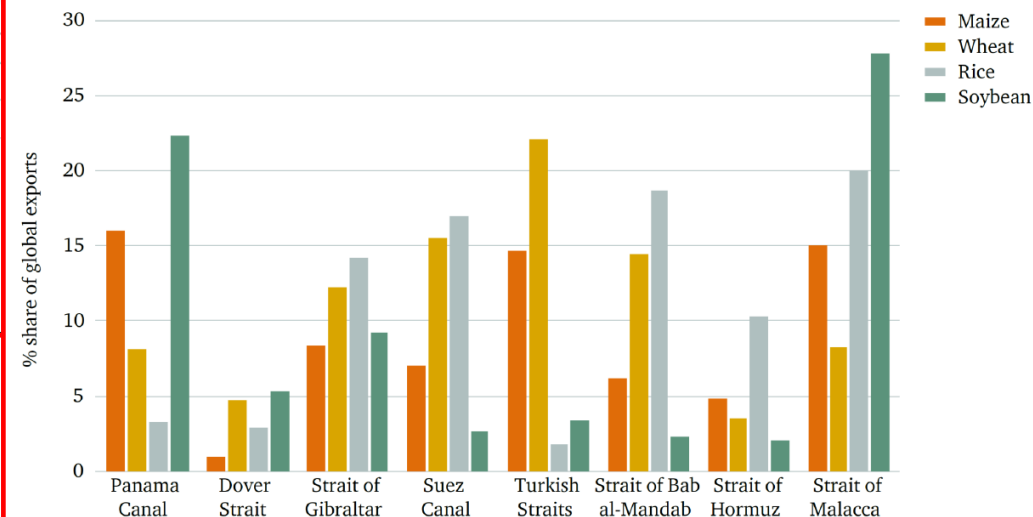
the food system

50 % av all soya gjennom Panama og Malaca

50 % av all hvete gjennom Suez, Gibraltar og Bosporus

Annual maritime chokepoint throughput as a share of total trade, 2015

90 prosent av råvarene som går inn i lakseforet kommer fra utlandet

Norsk matsikkerhet og forsyningsrisiko i et globalt risikobilde

- Klimaendringer og ekstremvær
- Areal- og vannknapphet, jordtap og jordforringelse
- Plante- og husdyrsykdommer
- Tap av genetisk variasjon
- Eksportbegrensninger
- Hendelser i andre systemer forstyrrer matsystemet
- Geopolitiske konflikter påvirker produksjon, handel og transport

Økt selvforsyning reduserer risiko

Handel og samarbeid - en del av løsningen

Norge bør lære av - og sammen med EU

Norsk matsikkerhet og forsyningsrisiko

Rapport fra arbeidsgruppe i NIBIO

Revidert utgave

NIBIO RAPPORT | VOL. 7 | NR. 145 | 2021

Siri Voll Dombu, Arne Bardalen, Einar Strand, Birgitte Henriksen og Lampros Lamprinakis
Divisjon for kart og statistikk/Divisjon for matproduksjon og samfunn

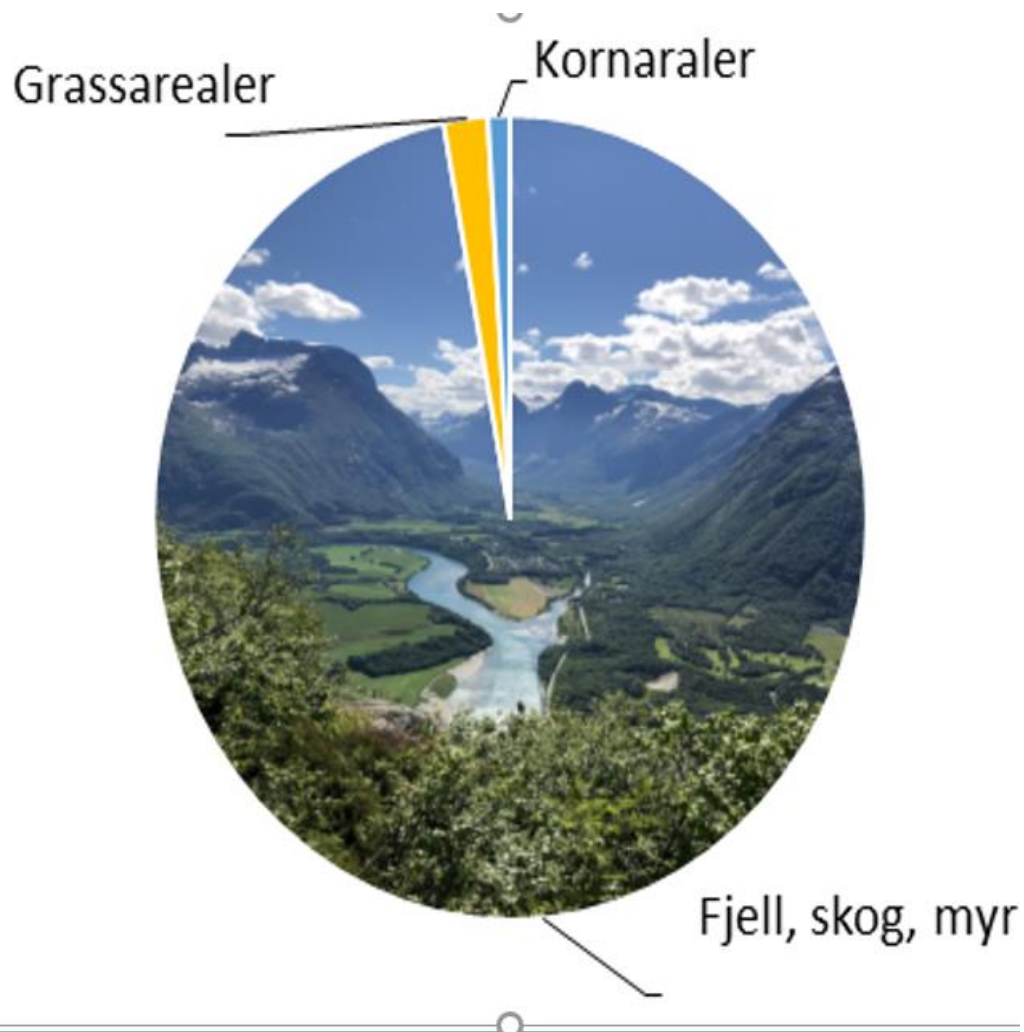
Klima, jordbruk og bærekraft i annerledeslandet

Finnes det **ett globalt matsystem?**

- Virkelighetens matsystem består av **mange og svært ulike** regionale og lokale matsystemer (IPCC, IPBES)
- Hva som er bærekraftig produksjon og matsystemer er **komplekse spørsmål**
- Bærekraft i matsystemer kan bare forstås i **lokal kontekst**
- **Lokale matsystemer** gir matvareberedskap, bevarer kulturell identitet og livskvalitet

Bærekraftig jordbruk i annerledeslandet

- Vi driver jordbruk opp mot **grensene for det mulige**, med lite innmark og mye utmark
- Vi har **færre alternativer** enn land med mindre klimatiske begrensninger
- Vi har **tilpasset produksjonssystemer** til lokale muligheter
- ***Vi har god styring og institusjonell kapasitet***

Bærekraft betyr
å balansere
alle bærekraftsdimensjoner

Rammeverk for bærekraftsvurdering
finnes, men det brukes knapt i Norge

Foto: Nina Sæther, NIBIO

Illustrasjon: FAO

Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Fakultet for biovitenskap
NMBU for husdyr- og akvakulturvitenskap

2020

Fagrapport

Bærekraft i det norske matsystemet

Kriterier for bærekraftig produksjon

Arne Bardalen¹, Torgunn Aslaug Skjerve², Hanne Fjerdingsby Olsen²

¹NIBIO, ²NMBU

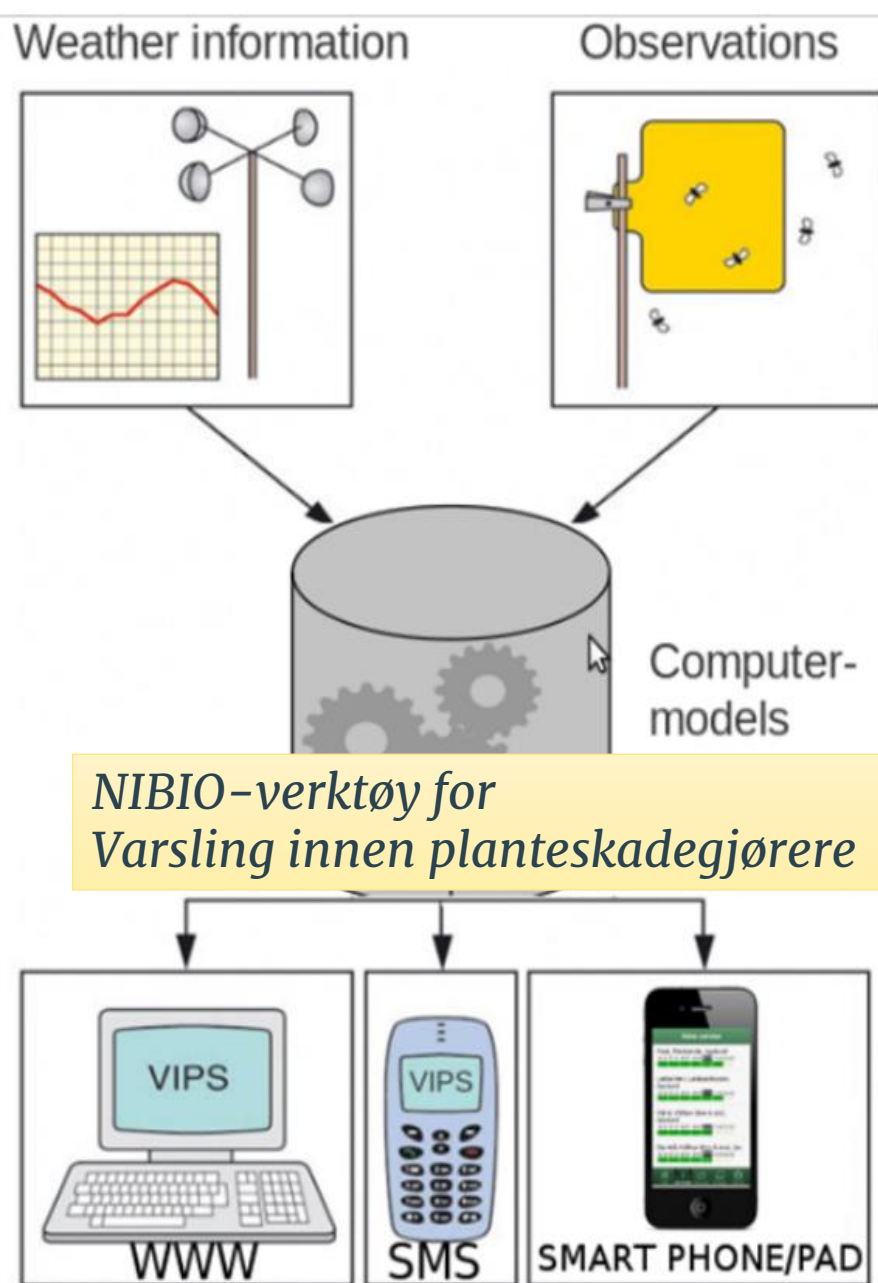

Bærekraftig jordbruk i «graslandet Norge» - lokale ressurser og tilpasning

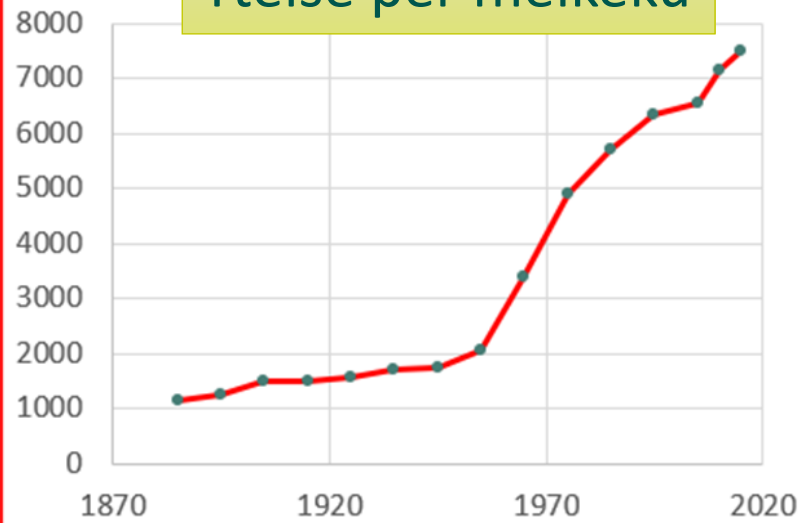
- **Klimatiltak** for jordbruk og reindrift må bygge på **stedsspesifikke løsninger og helhetlig forståelse av bærekraft**
- Husdyra er **motoren i distriktsjordbruket** og fundament for verdiskapingen i matproduksjonen
- Produksjon bidrar til matsikkerhet i hele landet, bærekraftige lokalsamfunn og økosystemtjenester

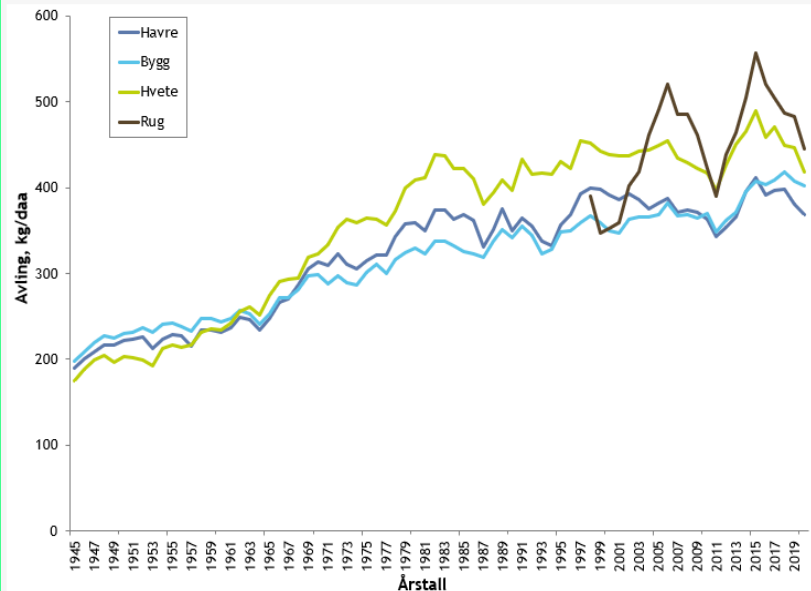
Spesifikke fortrinn styrker bærekraften i norsk jordbruk

- Matsektor med gode forvaltningsregimer
- Samspill mellom FoU, forvaltning og næring
- Teknologi, innovasjon og produktivitet
- Dyre- og plantehelse, antibiotika og plantevernmidler
- Nok vann, eng og utmark
- God jordhelse, lite jordforringelse
- Biologisk mangfold, målrettede virkemidler
- Småskala, regionalt distribuert jordbruk
- Utsatt, men robust i forhold til klimaendringer

Ytelse per melkeku

Kornavling per dekar 1946-2019

Produktivitet, miljø og klima

- Økt arealproduktivitet i planteproduksjon
- Økt avdrått og tilvekst i husdyrproduksjon
- Sparer areal
- Sparer gjødsel
- Sparer plantevernmidler
- Reduserer utslipp totalt og per produsert enhet
- Reduserer avrenning

Endringer skaper **omstillingsrisiko**

- Jordbruket er tilpasset over generasjoner
- Tradisjonskunnskap, lokalt klima, naturgrunnlag, forskning og teknologi i samspill
- Resultat: Norsk jordbruk skårer godt på mange bærekraftskriterier

Veien mot «bærekraftig landbruk med lavere utslipp»:

- Raske endringer og svak kunnskap – et veikart med fare for forvitring
- **Skrittvis og kunnskapsbasert endring** - et veikart med lav overgangsrisiko
- **Bedre kunnskap og ny teknologi** vil gi store forbedringer og gjennombrudd før 2030

Produktivt jordsmonn gir oss 98
prosent av kaloriene

Arealer tatt i bruk til jordbruk siste 2000 år - globalt

Landbrukets arealbruk er

- årsak til kriser
- nøkkel til løsninger

Norge: 100 år med stabilt totalareal, men store arealendringer

- **Nydyrket 1921-2019: 4 662 955 dekar**
- Omdisponert dyrket jord 1949-2020: 661 700 dekar
- Omdisponert dyrkbar jord 1949-2020: 507 500 dekar
- Dyrket organisk jord i drift, 2021: 600 000 dekar

Arealer – hvor lite er nok?

- 50 prosent mer mat innen 2050.
- Produktiviteten i hav og på land under press

Jordbruksareal per capita, dekar

	Globalt:	Norge
• 1950:	5	3,1
• 2000:	2	2,3
• 2015/20:	1,5	1,8
• 2050:	??	1,5?

Økt selvforsyning; økte avlinger eller trenger vi mer areal?

- Nedbygging de neste 30 år med 4000 dekar per år, **120 000 dekar** være bygd ned i 2050
- Den beste jorda bygges ned, og nydyrking i mer marginale områder trenger **større areal**
- Å opprettholde fulldyrka jord per innbygger, krever **nydyrking av én million dekar når vi blir 6 mill i 2050**

Hva er bærekraftig arealbruk når vi skal øke produksjonen

1. Beskytte jordbruksarealer mot ødeleggelse
2. Bevare jordhelsa og forbedre avlinger
3. Ta i bruk arealer ute av drift
4. Dyrke opp nytt areal
  - a) Mineraljord
  - b) Myr

Jordvern – perspektiver i endring 1970-2022

Jordvernets begrunnelser

Kunnskapsgrunnlag for revidert jordvernstrategi

NIBIO RAPPORT | VOL. 7 | NR. 72 | 2021

Arne Bardalen, Forskningsstaben
Linda Aune-Lundberg og Hege Ulfeng, Divisjon Kart og statistikk

Foto: Oskar Puschmann, NIBIO

- Jordvernet som næringsinteresse, for å beskytte **bondens driftsgrunnlag**
- Jordvernet veiet mot «**samfunnsinteresser av større vekt**»
- Jordvernet i **globalt risikoperspektiv**; mer vekt på **matsikkerhetsrisiko**
- Jordvern som forutsetning for **bærekraftig utvikling**, klima – naturmangfold – matsikkerhet
- Jordvernrevet mars 2022: «Regjeringen vil styrke jordvernet og sikre at **jordvern blir et overordnet hensyn** i arealforvaltningen»

Nordlig jordbruk når mat-usikkerheten øker

Det globale risikobildet endres:

- I sør: Økende klimarisiko og redusert produksjon
- Økt **konfliktpotensial** knyttet til mat, vann, arealbruk, miljø, sult, ulikhet og fattigdom
- Sosial og politisk **uro**, militære konflikter og migrasjon

Konsekvens av endring:

- Relativt til andre regioner – nordlig landbruk kan **mestre klimaendringer**
- Økende behov å **tilpasse for økt produksjon og risikoreduksjon**
- **Hva er aller viktigst?**
  - Beskytte jordressursene
  - Ta vare på bøndene

Arne Bardalen
arb@nibio.no
48 06 73 28

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

NIBIO_no

NIBIO.no

NIBIO_no

www.nibio.no

